

СМ 303

СЪВРЕМЕНЕН БЪЛГАРСКИ ЕЗИК II ЧАСТ

Актуал.: Протокол №5/28.09.2022г. на УНС-ЦХН

Лектор: доц.д-р Веселина Ватева

АНОТАЦИЯ

В дисциплината **СЪВРЕМЕНЕН БЪЛГАРСКИ ЕЗИК II ЧАСТ** се изучава граматиката на българския език в нейните две части – морфология и синтаксис. В първата част (морфология) студентите се запознават с основни понятия като морфема, видове морфемии, грамема, граматическа категория. Разглеждат се всички части на речта – изменяеми (с техните граматически категории) и неизменяеми. Във втората част (синтаксис) се представят видовете словосъчетания и начините за синтактично свързване на думите в тях; анализират се особеностите на главните и на второстепенните части на изречението; разясняват се видовете прости и сложни изречения и правилата за пунктуация в тях.

ОСНОВНИ ЦЕЛИ

Цел на курса по **СЪВРЕМЕНЕН БЪЛГАРСКИ ЕЗИК II ЧАСТ** е формирането на умения за:

- анализ и коригиране на граматически грешки;
- разпознаване частите на речта и определяне на техните граматически значения;
- определяне на главните и второстепенните части на изречението;
- характеризиране на простите изречения по начин на изказване и по състав;
- разграничаване на видовете сложни изречения по структура;
- правилна употреба на пунктуационните знаци в простото и в сложното изречение.

ПРЕДПОСТАВКИ

Дисциплината *Съвременен български език II част* се опира върху изучаваните други две езиковедски дисциплини *Фонетика* и *Лексикология*, обединени в *Съвременен български език I част*.

СТАТУТ И СТРУКТУРА

Специалност	Статут	Кредити	Дистанционно обучение				Редовно обучение			Задочно обучение		
			<i>прис.</i>	<i>л</i>	<i>с</i>	<i>общо</i>	<i>л</i>	<i>с</i>	<i>общо</i>	<i>л</i>	<i>с</i>	<i>общо</i>
ПНУП	задължителна	6					30	30	60	15	15	30

СЪДЪРЖАНИЕ НА КУРСА

А. Лекционен курс

Тема 1. Предмет на морфологията.

Съдържание: Морфема, аломорфи, видове морфемни според мястото им в думата и според функцията им, нулева морфема. Граматическо значение на думата. Словоформа. Грамема. Граматическа категория.

Тема 2. Граматическа класификация на думите.

Съдържание: Семантично-граматическа, морфологическа, синтактична класификация.

Тема 3. Съществително име.

Съдържание: Видове съществителни имена. Граматически категории при съществителните – род, число, определеност.

Тема 4. Прилагателно име.

Съдържание: Видове прилагателни имена – качествени, относителни. Граматически категории при прилагателните – род, число, определеност, степенуване.

Тема 5. Числително име.

Съдържание: Видове числителни имена – бройни и редни. Граматически категории при числителните имена.

Тема 6. Местоимение.

Съдържание: Видове местоимения – лични, притежателни, възвратни, показателни, въпросителни, относителни, неопределителни, отрицателни, обобщителни.

Тема 7. Глагол.

Съдържание: Видове глаголи – преходни и непреходни, лични и безлични, възвратни и невъзвратни. Граматическите категории лице, число, спрежение, вид, залог на глагола,

Тема 8. Глагол.

Съдържание: Граматическите категории време и наклонение на глагола.

Тема 9. Нелични глаголни форми.

Съдържание: Причастия – сегашно деятелно, минало свършено деятелно, минало несвършено деятелно, минало страдателно. Деепричастие. Отглаголно съществително име. Остатъци от инфинитив.

Тема 10. Неизменяеми части на речта.

Съдържание: Наречия, предлози, съюзи, частици, междуметия – образуване и видове.

Тема 11. Предмет на синтаксиса.

Съдържание: Изречение – основни признаци на изречението (предикативност, модалност, интонация, граматическа оформеност). Словосъчетание. Видове словосъчетания – свободни и фразеологически. Видове свободни словосъчетания – съчинителни и подчинителни (предикативни и непредикативни). Видове синтактично свързване в подчинителните словосъчетания – съгласуване, управление, прилагане, свързване чрез предлог.

Тема 12. Главни и второстепенни части на изречението.

Съдържание: Главни части – подлог и сказуемо. Второстепенни части – допълнение, обстоятелствено пояснение, определение, сказуемо определение, приложение, Еднородни и разнородни определения. Обособени части. Пунктуация.

Тема 13. Видове прости изречения по начин на изказване.

Съдържание: Съобщителни, въпросителни, побудителни, желателни, възклицателни изречения. Пунктуация за край на изречението.

Тема 14. Видове прости изречения по състав.

Съдържание: Двусъставни и едносъставни изречения. Видове едносъставни изречения – определено – лични, неопределено – лични, обобщено – лични, безлични. Кратки и разширени изречения. Неразчленими прости изречения. Елиптически изречения. Незавършени изречения.

Тема 15. Сложно съчинено изречение.

Съдържание: Видове сложни съчинени изречения по структура – сложно съчинено съединително, сложно съчинено съотносително, сложно съчинено противоположно, сложно съчинено разнородно. Пунктуация.

Тема 16. Сложно съставно изречение.

Съдържание: Видове сложни съставни изречения по структура – с подчинено определително, с подчинено подложно, с подчинено сказуемоопределително, с подчинено допълнително, с подчинено обстоятелствено изречение. Пунктуация. Сложно смесено изречение.

Б. Семинарни занятия

Тема 1. Имена, местоимения, неизменяеми части на речта.

Съдържание: Определяне на думите като части на речта. Съществителни, прилагателни, числителни имена – видове. Местоимения – видове. Неизменяеми части на речта – наречия, предлози, съюзи, частици, междуметия. Морфологичен анализ на граматическите значения на съществителни, прилагателни и числителни имена.

Тема 2. Глагол.

Съдържание: Морфологичен анализ на граматическите значения на глаголите – лице, число, спрежение, време, вид, залог, наклонение.

Тема 3. Нелични глаголни форми.

Съдържание: Причастия – сегашно деятелно, минало свършено деятелно, минало несвършено деятелно, минало страдателно; деепричастие. Отглаголни съществителни имена.

Тема 4: Просто изречение

Съдържание: Видове прости изречения по начин на изказване и по състав. Синтактичен анализ на изречението – главни и второстепенни части. Главни части на изречението – подлог и сказуемо (видове сказуеми). Второстепенни части на изречението – определение (видове); допълнение (видове); обстоятелствено пояснение (видове); приложение, сказуемно определение.

Тема 5. Сложни изречения.

Съдържание: Определяне на различни видове сложни изречения по структура. Сложно съчинено съединително, сложно съчинено съотносително, сложно съчинено противоположно, сложно съчинено разнородно. Сложни съставни изречения – с подчинено определително, с подчинено допълнително, с подчинено обстоятелствено, с подчинено подложно, с подчинено сказуемноопределително изречение. Пунктуация в сложните изречения.

ПЛАНИРАНИ УЧЕБНИ ДЕЙНОСТИ И МЕТОДИ НА ОБУЧЕНИЕ

МЕТОДИ НА ПРЕПОДАВАНЕ

Всички лекции се представят чрез мултимедийни презентации. Те са включени в електронен курс. Той съдържа освен лекциите, упражнения, задания, примерна разработка на практическата част, полезни връзки. Дисциплината се провежда чрез лекции и семинарни занятия. По време на семинарните занятия се използват методите дискусия и обсъждане. Студентите изпълняват и самостоятелна работа, свързана с определяне граматическите значения на различни части на речта, разпознаване частите на изречението, анализ на сложни изречения по структура, поставяне на пунктуационни знаци.

МЕТОДИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ

Изпитът по дисциплината включва две части:

1. Тест с въпроси от теорията;

2. Практическа част – морфологичен анализ на думи като части на речта с техните граматически значения; синтактичен анализ на главните и второстепенните части в изречение; определяне вида на сложно изречение по структура.

Изпитът е положен успешно, ако и на двете части оценката е минимум *Среден 3*.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА

1. Ватева В. Синтактична характеристика на езика в социалните медии. В: „Българският книжовен език в социалните медии“. Б., 2021.
2. Влахова – Руйкова, Р. Практическа граматика на българския език. С., 2013.
3. Вътов В. Граматика на българския език. В. Т., 2021.
4. Граматика на съвременния български книжовен език. Том II Морфология. С., 1998.
5. Граматика на съвременния български книжовен език. Том III. Синтаксис. С., 1998.
6. Мурдаров В. Разни съвети за имената. С., 2021.
7. Мурдаров В. Разни съвети за глаголите. С., 2021.
8. Пашов П. Практическа българска граматика. С., 1994.
9. Пашов П. Българска граматика. С., 2015.
10. Пашова М. Граматика на българския език. С., 2014.
Пашова М. Граматика на българския език.. <http://yourbooklibrary.net/>.
11. Попов К., Андрейчин, Л., Стоянов, С., Граматика на българския език. С., 2020 (1977).
12. Чернева В. Практическа граматика. Нови правила. П., 2020.